

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość” historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Uwzględnia zmiany wynikające z uszczuplonej podstawy programowej, obowiązującej od września 2024 r. Szarą aplą oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Zrozumieć przeszłość	<ul style="list-style-type: none"> Cele badania i nauczania historii Znaczenie historii Klasyfikacja źródeł historycznych Epoki – podział i prosta charakterystyka Nauki pomocnicze historii 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>historia, prehistoria, nauki pomocnicze historii</i>	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych – klasyfikuje źródła historyczne – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne	– opisuje rodzaje źródeł historycznych – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych	– wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych	– wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
1. Początki historii człowieka	<ul style="list-style-type: none"> Zarys antropogenezy Rewolucja neolityczna 	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>prehistoria</i> – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>antropogeneza, rewolucja neolityczna</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – opisuje etapy ewolucji człowieka	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Narodziny cywilizacji	<ul style="list-style-type: none"> Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw Ustrój państw-miast sumeryjskich Znaczenie wynalezienia pisma Osiągnięcia Sumerów Współczesne dziedzictwo kultur Sumeru i innych 	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wskazuje na mapie obszar Sumeru – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw	– opisuje warunki naturalne Mezopotamii – wyjaśnia okoliczności powstania i rolę pisma – wyjaśnia rolę Sargona Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Sumerów – wyjaśnia cechy religii Sumerów	– opisuje okoliczności powstania i cechy najstarszych miast – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne

	najdawniejszych kultur Mezopotamii					dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
3. Babilonia i Asyria	<ul style="list-style-type: none"> • Ukształtowanie się pierwszych imperiów • Najważniejsze kultury: Babilonia i Asyria • Wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa • Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii 	– wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii	– wyjaśnia cechy ustrojowe mezopotamskich państw – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustrój polityczny oraz struktury społeczne Babilonu i Asyrii – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii Babilonu i Asyrii – wyjaśnia rolę Hammurabiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa	– opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Asurbanipala – wyjaśnia specyfikę armii asyryjskiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania imperiów w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
4. Państwo faraonów	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu 	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie i wyjaśnia ich rolę	– opisuje warunki naturalne Egiptu – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej – wyjaśnia okoliczności powstania piramid	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Narmera, Ramzesa II	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu
5. Kultura starożytnego Egiptu	<ul style="list-style-type: none"> • Politeistyczne wierzenia Egipcjan 	– rozpoznaje pismo hieroglificzne	– wymienia główne cechy religii egipskiej	– wymienia i opisuje najważniejsze	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę religii dla dziejów	– porównuje osiągnięcia

	<ul style="list-style-type: none"> • Osiągnięcia cywilizacji Egiptu • Sztuka starożytnego Egiptu • Badania cywilizacji egipskiej • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu 	– rozpoznaje świątynie egipskie i wyjaśnia ich rolę	– rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej	osiągnięcia cywilizacji egipskiej – wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską	starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę Echnatona	cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich
6. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> • Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja, Persja i Hetyci • Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie • Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności • Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu • Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela 	– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą), Fenicji, Persji – wymienia główne założenia monoteizmu – rozpoznaje pismo fenickie	– wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan	– opisuje cywilizacyjną rolę Hetytów – za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela, Persji – wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – charakteryzuje specyfikę imperium perskiego	– opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – w porządku chronologicznym opisuje rozwój imperium perskiego – wyjaśnia rolę Cyrusa Wielkiego, Dariusza Wielkiego	– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości – porównuje cechy religii ludów starożytnego Bliskiego Wschodu – porównuje i ocenia ustroje społeczno-polityczne starożytnych cywilizacji
7. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> • Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki • Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu • Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii 	– wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin	– wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin – rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne	– wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin – wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu	– opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin – opisuje cechy ustrojowe i społeczne państw Dalekiego Wschodu	– wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu

						– porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji						
1. Początki cywilizacji greckiej	<ul style="list-style-type: none"> Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie teren Grecji wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji na dzieje Hellady prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Hellada</i>, <i>Hellenowie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki naturalne Grecji wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcie „<i>wieki ciemne</i>” 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie: <i>wojna trojańska</i>, „<i>wieki ciemne</i>” 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje warunki naturalne starożytnego Wschodu i Grecji wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Greckie <i>poleis</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kształtowanie się alfabetu greckiego Charakterystyka <i>poleis</i> greckich Obszar starożytnego świata greckiego Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności Wielka Kolonizacja i jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcie <i>polis</i> wymienia główne cechy systemu <i>polis</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Kolonizacja</i>, <i>kolonia</i>, <i>metropolia</i> wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje proces i wyjaśnia znaczenie Wielkiej Kolonizacji opisuje struktury społeczne <i>polis</i> 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką wyjaśnia znaczenie rewolucji hoplickiej wyjaśnia rolę religii, języka i sportu jako czynników integrujących Hellenów 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
3. Antyczna Sparta	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie i rozwój Sparty Ustrój Sparty Organizacja społeczeństwa Sparty Wychowanie i życie Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Spartę prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i>, <i>wychowanie spartańskie</i> wymienia główne organy władzy w Sparcie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty opisuje strukturę społeczną Sparty prawidłowo stosuje pojęcie <i>helota</i> wymienia etapy życia spartiaty 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie prawidłowo stosuje pojęcia: <i>efor</i>, <i>geruzja</i>, <i>zgromadzenie ludowe</i> opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty wyjaśnia rolę Likurga 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty

				– wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Sparcie		
2. Ateńska demokracja	<ul style="list-style-type: none"> • Pierwotny ustrój Aten • Społeczeństwo ateńskie • Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację • Charakterystyka demokracji ateńskiej • Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten 	<p>– wskazuje na mapie Ateny</p> <p>– prawidłowo umiejscawia w czasie Peryklesa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja, oligarchia, obywatel</i></p> <p>– wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach</p>	<p>– wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ostracyzm, demagog, tyran</i></p> <p>– opisuje strukturę społeczną Aten</p> <p>– rozpoznaje plan antycznych Aten</p>	<p>– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenie ludowe, Rada Pięciuset, sąd ludowy, strateg</i></p> <p>– wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Atenach</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach</p> <p>– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa</p>	<p>– porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty</p> <p>– wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej</p> <p>– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską</p> <p>– w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa</p>
4. Wojny grecko-perskie	<ul style="list-style-type: none"> • Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie • Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich • Rozwiązania militarne Greków • Odniesienia do zmagających grecko-perskich w kulturze współczesnej 	<p>– wskazuje na mapie Persję</p> <p>– umiejscawia w czasie wojny perskie</p> <p>– rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego</p> <p>– wskazuje odniesienia do dziejów starożytnej Grecji w kulturze współczesnej</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita, falanga, triera, bieg maratoński</i></p> <p>– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Mykale)</p>	<p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską</p> <p>– wyjaśnia genezę wojen perskich</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków</p> <p>– wymienia skutki wojen grecko-perskich</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich</p> <p>– wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy</p>
5. Potęga i upadek antycznej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> • Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją • Wojna peloponeska • Wpływy greckie w antycznym świecie • Skutki rywalizacji w świecie greckim po zakończeniu wojen perskich 	<p>– umiejscawia w czasie wojnę peloponeską</p> <p>– wskazuje na mapie Ateny, Spartę i Teby</p> <p>– rozpoznaje ateński Akropol</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>hegemonia</i></p> <p>– podaje przyczyny i skutki wojny peloponeskiej</p> <p>– wymienia główne etapy wojny peloponeskiej</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje wojnę peloponeską</p> <p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Leuktrami</p>	<p>– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego</p> <p>– wyjaśnia znaczenie wielkich polityków: Peryklesa, Kimona</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojny peloponeskiej dla dziejów Hellady</p>

<p>6. Świat duchowy starożytnych Greków</p>	<ul style="list-style-type: none"> Religia grecka Narodziny filozofii greckiej Homer i literatura grecka Teatr w Grecji Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie Początki dziejopisarstwa Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego 	<p>– rozpoznaje głównych bogów greckich</p> <p>– podaje cechy religii greckiej</p> <p>– rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i></p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, wyrocznia delficka, gimnazjon</i></p> <p>– wyjaśnia rolę Homera</p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków</p>	<p>– wyjaśnia rolę: Sokratesa, Platona, Arystotelesa</p> <p>– opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii)</p> <p>– opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w Grecji</p>	<p>– opisuje główne cechy jońskiej filozofii przyrody i poglądy sofistów</p> <p>– wyjaśnia rolę: Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery</p>	<p>– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji</p>
<p>8. Sztuka i nauka antycznej Hellady</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach Rzeźba i malarstwo wazowe Matematyka i fizyka Archimedes i wynalazki techniczne Greków Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie 	<p>– rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki i nauki starożytnej Grecji</p> <p>– rozpoznaje świątynie grecką i wymienia jej cechy</p>	<p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia sztuki i nauki antycznych Greków</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>historiografia</i></p>	<p>– opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji</p> <p>– wyjaśnia rolę Archimedes</p>	<p>– wyjaśnia rolę wielkich naukowców: Pitagorasa, Hipokratesa, Herodota, Tukidydesa</p>	<p>– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji</p>
<p>9. Podboje Aleksandra Wielkiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie imperium macedońskiego Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości 	<p>– lokalizuje na mapie Macedonie i Persję</p> <p>– lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– rozpoznaje hoplitę macedońskiego</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego</p>	<p>– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (Granikos, Issos, Gaugamela)</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>epoka hellenistyczna</i></p>	<p>– wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii</p> <p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej</p> <p>– wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego</p>

10. Świat hellenistyczny	<ul style="list-style-type: none"> • Podział imperium Aleksandra Macedońskiego • Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską • Państwa hellenistyczne • Kultura hellenistyczna 	<p>– lokalizuje na mapie imperium Aleksandra Macedońskiego i państwa powstałe po rozpadzie imperium</p> <p>– lokalizuje w czasie śmierć Aleksandra Wielkiego</p> <p>– rozpoznaje starożytną Aleksandrię</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>kultura hellenistyczna</i></p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne epoki hellenistycznej</p>	<p>– wyjaśnia główne cechy kultury hellenistycznej</p> <p>– wyjaśnia główne założenia epikureizmu, stoicyzmu i cynizmu</p> <p>– wyjaśnia cechy religii w czasach hellenistycznych</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym rozpad imperium Aleksandra Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii hellenistycznych</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia ponadczasowe znaczenie epoki hellenistycznej</p>
Rozdział III. Antyczny Rzym						
1. Starożytna Italia i początki Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> • Ludy starożytnej Italii • Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość • Rzym królewski 	<p>– wskazuje na mapie Italię, Rzym</p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie Rzymu</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia</i></p>	<p>– opisuje warunki naturalne Italii</p> <p>– wskazuje na mapie tereny zamieszkiwane przez Etrusków</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, patrycjusze, plebejusze</i></p> <p>– opisuje strukturę społeczną Rzymu w okresie monarchii</p>	<p>– opisuje legendę o powstaniu Rzymu</p> <p>– wyjaśnia rolę Romulusa</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– wyjaśnia rolę Serwiusza Tuliusza</p>	<p>– porównuje warunki naturalne Grecji i Italii</p> <p>– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p>
2. Republika rzymska	<ul style="list-style-type: none"> • Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych • Walka o prawa plebejuszy • Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania • Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej 	<p>– lokalizuje w czasie powstanie republiki</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, obywatel</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, republika</i></p> <p>– wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, patrycjusze, plebejusze</i></p> <p>– opisuje strukturę społeczną Rzymu</p> <p>– rozpoznaje plan antycznego Rzymu</p>	<p>– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor</i></p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii</p>	<p>– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku</p> <p>– wyjaśnia podobieństwa i różnice w rozumieniu pojęć <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w</p>

						starożytnej Grecji oraz Rzymie
3. Podboje Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja armii rzymskiej Podboje Rzymu w Italii Wojny punickie Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne Podbój świata śródziemnomorskiego Powstanie Imperium Rzymskiego 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium</i></p> <p>– rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja, triumf</i></p> <p>– opisuje strukturę legionu rzymskiego</p> <p>– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickich (Kanny, Zama)</p>	<p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską</p> <p>– wyjaśnia genezę wojen punickich</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian</p> <p>– wymienia skutki podbojów rzymskich</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich</p> <p>– wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego</p>
4. Zmiany społeczne w republice rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różny status niewolników Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, obywatel, niewolnictwo, gladiator</i></p>	<p>– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>proletariusze</i></p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie Spartakusa</p>	<p>– opisuje położenie różnych grup niewolników w Rzymie</p> <p>– opisuje powstanie Spartakusa i jego skutki</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian społecznych w Rzymie</p> <p>– wyjaśnia rolę braci Grakchów, Spartakusa</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie</p>
5. Upadek republiki rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, triumwirat</i></p>	<p>– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej</p> <p>– wymienia skutki reformy wojskowej Mariusza</p> <p>– lokalizuje w czasie i wymienia główne</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie ustrojowe reformy wojskowej Mariusza</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>popularzy, optymaci, I triumwirat, idy marcowe, II triumwirat</i></p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie</p> <p>– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Sulli, Krassusa, Pompejusza,</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie</p> <p>– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie i triumwirat • Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. • II triumwirat – upadek republiki rzymskiej 		osiągnięcia Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta	– wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Filipi, Akcjum)	Marka Antoniusza, Kleopatry VII	Cezara oraz Oktawiana Augusta
6. Początki cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa • Reformy państwa rzymskiego • Ustrój pryncypatu • Nowe zasady funkcjonowania imperium • Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie wczesnego cesarstwa	– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Oktawiana Augusta – wyjaśnia pojęcia: <i>pryncypat, „komedia republiki”, kult cesarza</i>	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – wyjaśnia pojęcie <i>pax Romana</i> – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie wczesnego cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – wyjaśnia rolę polityków: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza, Nerona – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
7. Od pryncypatu do dominatu	<ul style="list-style-type: none"> • Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. • Rola limesu jako granicy imperium • Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) • Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium • Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i tetrarchii 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, urbanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie późnego cesarstwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes, dominat, tetrarchia, szlak bursztynowy</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia cesarza Dioklecjana	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie cesarstwa – wyjaśnia rolę Trajana	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia pojęcie <i>diaspora żydowska</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego – wyjaśnia, jak w dziejach Rzymu zmieniało się rozumienie pojęcia <i>obywatel</i>

<p>8. Kultura antycznego Rzymu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy • Architektura i budownictwo rzymskie • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Kultura i sztuka antycznego Rzymu • Literatura i poezja rzymska • Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie, łacina</i></p> <p>– rozpoznaje główne dzieła architektury starożytnego Rzymu</p>	<p>– wymienia cechy prawa rzymskiego</p> <p>– wymienia cechy sztuki i architektury rzymskiej</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Panteon, Koloseum, akwedukt</i></p>	<p>– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego</p> <p>– wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej</p>	<p>– przedstawia działalność Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Seneki, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego</p> <p>– opisuje cechy filozofii rzymskiej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego</p> <p>– wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej</p>
<p>9. Religia rzymska i chrześcijaństwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz rola religii dla państwa • Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem • Powstanie kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich • Prześladowania chrześcijan – skala zjawiska i jego przyczyny • Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową 	<p>– podaje główne cechy religii rzymskiej</p> <p>– rozpoznaje głównych bogów rzymskich</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>chrześcijaństwo</i></p> <p>– umiejscawia w czasie narodziny chrześcijaństwa</p> <p>– rozpoznaje symbole chrześcijaństwa</p>	<p>– wymienia główne cechy chrześcijaństwa</p> <p>– wymienia etapy powstania religii chrześcijańskiej</p> <p>– wyjaśnia symbole chrześcijaństwa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mesjasz, męczennicy, herezja, bazylika</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kulty wschodnie, sobory</i></p> <p>– wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa</p> <p>– za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa</p> <p>– przedstawia działalność św. Piotra i św. Pawła</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów Rzymu i świata</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie 					
10. Upadek cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi Zmiany społeczne w Rzymie Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie Walki wewnętrzne o władzę nad imperium Wędrówki ludów i najazd Hunów 	<p>– prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego</p> <p>– prawidłowo umiejscawia w czasie upadek imperium zachodniorzymskiego</p> <p>– wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i></p> <p>– wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>wielka wędrówka ludów</i></p> <p>– wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie</p> <p>– przedstawia znaczenie postaci Teodozjusza Wielkiego</p>	<p>– wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kolon, Hunowie</i></p> <p>– przedstawia znaczenie postaci Romulusa Augustulusa</p> <p>– za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego</p>	<p>– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Attyli</p> <p>– w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego</p>	<p>– porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego</p>
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Cesarstwo bizantyjskie	<ul style="list-style-type: none"> Położenie geograficzne Bizancjum Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura Działalność i osiągnięcia Justyniana Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bizancjum</i></p> <p>– prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego</p> <p>– rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>państwo autokratyczne, państwo teokratyczne, Kodeks Justyniana</i></p> <p>– wymienia cechy sztuki bizantyjskiej</p> <p>– wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego</p> <p>– rozpoznaje plan Konstantynopola</p>	<p>– opisuje ustrój polityczny Bizancjum</p> <p>– wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego</p> <p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>ikonoklazm</i></p> <p>– wyjaśnia rolę Teodory</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy</p>

2. Świt narodów europejskich	<ul style="list-style-type: none"> • Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie • Organizacja monarchii barbarzyńskich • Chrystianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu • Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, chrystianizacja, zakon benedyktynów</i>	– opisuje cechy ustrojowe państw germańskich – wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie – wymienia skutki działania zakonu benedyktynów – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wiec, drużyna, reguła zakonna, arianizm, skryptorium</i>	– za pomocą mapy opisuje proces powstania i upadku państw germańskich – wyjaśnia przyczyny powstania zakonu benedyktynów	– wyjaśnia rolę Teodoryka Wielkiego, św. Benedykta – wyjaśnia pojęcie <i>świt Europy</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Europy
3. Narodziny i podboje islamu	<ul style="list-style-type: none"> • Arabia przed Mahometem • Okoliczności powstania islamu • Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne • Podboje islamu i powstanie kalifatu • Polityka Arabów wobec podbitej ludności • Powstanie podziałów w islamie • Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów • Znaczenie islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Beduini</i> – prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu – rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej	– wymienia główne założenia religii islamskiej – wymienia etapy rozwoju religii islamskiej – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mahomet, Allah, Koran, meczet</i>	– wyjaśnia genezę powstania islamu – wyjaśnia rolę Mekki dla ludów arabskich – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu – przedstawia działalność Mahometa – ocenia postawę Arabów wobec ludności podbitej – wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, dżihad, sunnici, szyici</i>	– opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu – wyjaśnia pojęcie <i>kalifat</i> – wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium islamskiego – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla cywilizacji łańskiejskiej i bizantyjskiej – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej
4. Państwo Franków	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa • Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i>	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia patrymonialna</i>	– za pomocą mapy opisuje proces powstania państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo salickie,</i>	– wyjaśnia rolę Chlodwiga, Karola Młota i Pepina Krótkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków

	<ul style="list-style-type: none"> • Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów • Rządy pierwszych Karolingów • Utworzenie Państwa Kościelnego 	<p>– lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków</p> <p>– lokuje w czasie i przestrzeni powstanie Państwa Kościelnego</p>	<p>– wymienia cechy armii Franków</p>	<p><i>Merowingowie, Karolingowie, majordom</i></p> <p>– lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i wyjaśnia jej znaczenie</p>	<p>rozwoju państwa Franków</p>	
5. Imperium Karola Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie • Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego 	<p>– lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>cesarz</i></p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego</p>	<p>– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów</p> <p>– wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła karolińska</i></p> <p>– wymienia cechy armii Karola Wielkiego</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, renesans karoliński</i></p> <p>– wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków</p> <p>– za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Karola Wielkiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy</p>
6. Rozpad imperium Karolingów	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys imperium Karolingów • Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej • Kształtowanie się Francji i Niemiec • Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów • Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III 	<p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat z Verdun</p> <p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, I Rzesza</i></p> <p>– za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów</p>	<p>– opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy</p> <p>– za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy</p> <p>– wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium Karolingów</p> <p>– wyjaśnia znaczenie traktatu z Verdun</p> <p>– wyjaśnia rolę Konrada I, Henryka I, Ottona II</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy</p> <p>– porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów</p>

7. Pierwsze państwa Słowian	<ul style="list-style-type: none"> • Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian • Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej • Państwo Samona i państwo wielkomorawskie • Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie • Początki państwowości czeskiej i ruskiej 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Prastłowianie, Słowianie, początki państwowości</i></p> <p>– prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich</p>	<p>– za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych</p> <p>– opisuje cechy kultury Słowian i ich wierzeń</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Awarowie, Protobułgarzy, rolnictwo żarowe, trybut, Przemysłodzi, Rurykowicze</i></p>	<p>– wyjaśnia teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian</p> <p>– wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian</p> <p>– wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla i Metodego, Włodzimierza Wielkiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich</p>
8. Kształtowanie się feudalizmu	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu • Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego • Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych • Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i></p> <p>– opisuje elementy drabiny feudalnej</p> <p>– rozpoznaje rycerza i opisuje jego uzbrojenie</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i></p> <p>– wymienia rodzaje renty feudalnej</p> <p>– charakteryzuje życie codzienne rycerzy i chłopów</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna, feudalizm, immunitet, suzeren</i></p> <p>– wymienia cechy kultury rycerskiej</p> <p>– wyjaśnia specyfikę systemu lennego w Anglii</p>	<p>– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego</p>
9. Najazdy normañskie i węgierskie	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny najazdów normañskich • Działalność wikingów • Najazdy węgierskie na Europę • Podboje Normanów • Ukształtowanie się państwa węgierskiego • Rejony Europy objęte najazdami normañskimi 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, Węgrzy</i></p> <p>– prawidłowo wskazuje na mapie obszary najazdów normañskich i węgierskich</p>	<p>– wymienia przyczyny ekspansji Normanów i Węgrów</p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie królestwa angielskiego</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje wyprawy normañskie</p> <p>– lokalizuje w czasie bitwę na Lechowym Polu i wyjaśnia jej znaczenie</p> <p>– lokalizuje w czasie bitwę pod Hastings i wyjaśnia jej znaczenie</p>	<p>– wyjaśnia rolę: <i>Wilhelma Zdobywcy, Arpada, Stefana Wielkiego</i></p> <p>– wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów wczesnośredniowiecznej Europy</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania Anglii i Węgier</p> <p>– ocenia skutki ekspansji Normanów</p>
Rozdział V. Polska pierwszych Piastów						

<p>1. Pradzieje ziem polskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kultury archeologiczne na ziemiach polskich • Historia osady w Biskupinie • Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna • Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich • Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> – wskazuje na mapie pierwsze ośrodki plemion polskich – rozpoznaje gród w Biskupinie</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, drużyna, opole, kultura archeologiczna, Wiślanie, Polanie</i> – opisuje rolę bursztynowego szlaku</p>	<p>– opisuje cechy kultury łużyckiej – opisuje cechy ustroju politycznego i społeczno-ekonomicznego pierwszych plemion polskich – wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa</i></p>	<p>– opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich</p>	<p>– w szerokim aspekcie przedstawia losy ziem polskich w starożytności i wczesnym średniowieczu</p>
<p>2. Początki państwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Początki ekspansji terytorialnej Polan • Legendarni przodkowie Mieszka I • Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku łacińskim • Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami 	<p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Polan – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Piastowie</i> – lokalizuje w czasie chrzest Polski</p>	<p>– wymienia osiągnięcia Mieszka I – wymienia przyczyny chrystianizacji Polski – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>drużyna, gród, Wieleci</i></p>	<p>– wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – wyjaśnia znaczenie dendrochronologii – umiejscawia w czasie bitwę pod Cedynią i wyjaśnia jej znaczenie</p>	<p>– wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski – opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – wyjaśnia pojęcie <i>Dagome iudex</i> – wyjaśnia znaczenie postaci: Wichmana, biskupa Jordana, Galla Anonima, Thietmara</p>	<p>– w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów</p>
<p>3. Panowanie Bolesława Chrobrego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński • Podboje Bolesława Chrobrego • Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich • Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego • koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie 	<p>– lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo, Drzwi Gnieźnieńskie, Szczerbiec</i></p>	<p>– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską</p>	<p>– opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Ottona III, Henryka II</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego – zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>

			– lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią			
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	<ul style="list-style-type: none"> • Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji państwa polskiego • Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Wypędzenie Bolesława Śmiałego 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>tendencje centralistyczne, tendencje decentralistyczne</i></p> <p>– wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela</p> <p>– umiejscawia w czasie koronację Bolesława Śmiałego</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego</p>	<p>– umiejscawia w czasie koronację Mieszka II</p> <p>– wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II</p> <p>– wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i></p>	<p>– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w.</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela</p>	<p>– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Polski pierwszych Piastów</p> <p>– wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego</p> <p>– wyjaśnia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Bezpryma, Masława, Jarosława II, Brzetysława, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kałubkiem</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów</p> <p>– w szerokim aspekcie przedstawia spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem</p>
5. Polska na przełomie XI i XII wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce międzynarodowej w XI w. • Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem 	<p>– lokalizuje w czasie panowania Bolesława Krzywoustego</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego</p>	<p>– lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami</p> <p>– wskazuje zmiany terytorialne państwa polskiego w czasach Bolesława Krzywoustego</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny wojny polsko-niemieckiej za panowania Bolesława Krzywoustego</p> <p>– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>palatyn</i></p>	<p>– wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Sieciecha, Henryka V, Galla Anonima</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym ocenia postać Bolesława Krzywoustego</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza 					
6. Monarchia pierwszych Piastów	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja monarchii piastowskiej Drużyna książęca i jej znaczenie dla państwa piastowskiego Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> – umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>książe, król, rycerz</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy ustrojowe Polski pierwszych Piastów 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę społeczno-ekonomiczną Polski pierwszych Piastów – wymienia cechy armii polskiej doby pierwszych Piastów – wymienia obciążenia prawa książęcego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przemiany ustrojowe w czasach Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności powstania warstwy rycerskiej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia w szerokim aspekcie znaczenie państwa pierwszych Piastów dla dalszych dziejów Polski
Rozdział VI. Pełnia średniowiecza w Europie						
1. Konflikt cesarstwa z papieżem	<ul style="list-style-type: none"> Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki Papieżstwo u szczytu potęgi politycznej Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>władza uniwersalna, prawosławie, katolicyzm</i> – wymienia cele polityki Grzegorza VII 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę, ekskomunika, celibat</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary, na których przeważał katolicyzm – wymienia różnice między katolicyzmem a prawosławiem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>feudalizacja Kościoła, symonia, nepotyzm, konklawne, reforma gregoriańska, obóz gregoriański, konkordat wormacki</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci: Grzegorza VII, Henryka IV 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci Innocentego III 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie ukazuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – lokalizuje w czasie okres krucjat 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców 	<ul style="list-style-type: none"> – w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Fryderyka 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-

	<ul style="list-style-type: none"> Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów Negatywne i pozytywne skutki wypraw krzyżowych 	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>krucjata</i>		– opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa, handel lewantyński</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II	Barbarossy, Saladyna	społecznych i kulturowych Europy
3. Imperium mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki 		– wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą			– w szerokim aspekcie wyjaśnia rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski
4. Narodziny monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> Przemiany społeczne w średniowieczu Ukształtowanie się stanów Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja) 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, stan</i> – wymienia stany w średniowieczu	– wyjaśnia pojęcie <i>monarchia stanowa</i> – wymienia przykłady reprezentacji stanowych w poszczególnych państwach – lokalizuje w czasie powstanie parlamentów w Anglii i we Francji	– wyjaśnia proces kształtowania się stanów społecznych – opisuje zasady monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia pojęcie <i>Wielka Karta Swobód</i>	– w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia rolę Jana bez Ziemi, Filipa Pięknego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w średniowiecznej Europie
5. Gospodarka średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> Przemiany w średniowiecznym rolnictwie Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich 	– rozpoznaje cechy gospodarki średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółwka, trójpółwka, targi, jarmarki, bank</i>	– wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. – wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego średniowiecza	– opisuje strukturę społeczno-gospodarczą Europy czasów krucjat – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna</i> – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich	– wyjaśnia przyczyny rozwoju handlu w średniowieczu – wyjaśnia przemiany sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi w Europie doby krucjat	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian gospodarczo-społecznych w Europie czasów krucjat

	<ul style="list-style-type: none"> • Handel hanzeatycki • Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości • Rola jarmarków 					
6. Wieś i miasto w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Rozwój miast w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta • Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu 	<p>– rozpoznaje cechy średniowiecznego miasta</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trójpolówka, ratusz, cech</i></p>	<p>– wyjaśnia rolę cechów i gildii</p> <p>– wymienia najważniejsze miasta średniowiecznej Europy</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>patrycjat, pospólstwo, cech, gildia</i></p>	<p>– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich</p> <p>– za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi</p>	<p>– wyjaśnia okoliczności powstania i cechy średniowiecznego mieszczaństwa</p> <p>– opisuje cechy ustrojów miast w średniowieczu</p>	<p>– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w.</p> <p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy</p>
7. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu • Monastycyzm cysterski i jego znaczenie • Polityczno-społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja</i></p>	<p>– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów)</p> <p>– wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>ruchy monastyczne</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych</p> <p>– wyjaśnia założenia ideowe waldensów i albigensów</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: św. Franciszka, św. Dominika</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w.</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: św. Tomasza z Akwinu, Innocentego III</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Papiestwo od kryzysu do potęgi 					
8. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego • Architektura romańska i gotycka • Literatura w średniowieczu • Filozofia średniowiecznej Europy • Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu • Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum</i>, <i>siedem sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – opisuje system edukacyjny w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy – wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza
Rozdział VII. Rozbicie dzielnicowe i odbudowa Królestwa Polskiego						
1. Rozbicie dzielnicowe	<ul style="list-style-type: none"> • Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego • System senioratu – funkcjonowanie i upadek • Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi • Najazdy mongolskie 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje w czasie śmierć Bolesława Krzywoustego – rozpoznaje na mapie Polskę w czasach rozbicia dzielnicowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe</i>, <i>testament Krzywoustego</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>seniorat</i>, <i>pryncypat</i> – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Łęczycy dla dziejów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci: Władysława Wygnarńca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego, Leszka Białego, Henryka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia w szerokim aspekcie przyczyny i proces rozbicia dzielnicowego w Polsce

					Brodatego, Henryka Pobożnego	
2. Rozwój gospodarczy ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbitcia dzielnicowego Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich Początki monarchii stanowej 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbitcia dzielnicowego</p> <p>– rozpoznaje i opisuje plan wsi i miasta lokowanego na prawie niemieckim</p>	<p>– wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast</p> <p>– wymienia zmiany ekonomiczno-społeczne na ziemiach polskich w dobie rozbitcia dzielnicowego</p>	<p>– opisuje proces lokowania wsi i miast</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet</i>, <i>zasadźca</i>, <i>sołtys</i>, <i>wójt</i>, <i>burmistrz</i>, <i>immunitet</i>, <i>tan</i>, <i>ratusz</i>, <i>wolnizna</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie postaci Henryka Brodatego</p> <p>– wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w.</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbitcia dzielnicowego dla dziejów Polski</p>
3. Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie Marchii Brandenburskiej Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach Ruś w XII–XIII w. Czechy w XIII w. 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbitcia dzielnicowego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska</i>, <i>Krzyżacy</i>, <i>Tatarzy</i>, <i>Ruś</i></p> <p>– lokuje na mapie sąsiadów Polski w XII–XIII w.</p>	<p>– wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich</p> <p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski</p> <p>– wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie postaci Konrada Mazowieckiego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bałtowie</i></p> <p>– za pomocą mapy opisuje rozwój terytorialny państwa krzyżackiego</p>	<p>– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Marchii Brandenburskiej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Albrechta Niedźwiedzia, Mendoga, Giedymina, Hermana von Salza</p> <p>– wyjaśnia przyczyny upadku znaczenia Rusi Kijowskiej</p> <p>– wyjaśnia powody rosnącej pozycji Czech w XII–XIII w.</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbitcia dzielnicowego dla dziejów Polski</p>
4. Próby zjednoczenia a Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> Apogeum rozbitcia dzielnicowego Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII w. 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni rozbitcie dzielnicowe w Polsce</p>	<p>– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich</p>	<p>– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje</p>	<p>– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny zjednoczenia ziem polskich</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Rola Kościoła w próbach jednoczenia Polski • Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysł II • Polska pod rządami Przemysławów 	– wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich	– wyjaśnia rolę Kościoła w próbach jednoczenia ziem polskich	proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – lokuje w czasie panowanie Przemysława II i Wacława II	polskich – ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
5. Odrodzenie Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka • Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami oraz konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami • Straty terytorialne na rzecz sąsiadów • Znaczenie koronacji Władysława Łokietka 	– prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka	– wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia pojęcie <i>bunt wójta Alberta</i>	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
6. Monarchia Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego • Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego 	– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego	– wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunek Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej	– w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

	<ul style="list-style-type: none"> • Problemy z dziedzictwem tronu 			– wyjaśnia problem z dziedzictwem tronu		
Rozdział VIII. Polska i Europa u schyłku średniowiecza						
1. Unie z Węgrami i Litwą	<ul style="list-style-type: none"> • Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce • Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. • Litwa przed unią z Polską • Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współistnienia • Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna • Wielokulturowość państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie unię w Krewie – rozpoznaje na mapie monarchię Jagiellonów – prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna</i> – wymienia założenia przywileju koszyckiego – wymienia założenia unii w Krewie 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i skutki przywileju w Koszycach – lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach oraz unię w Krewie – wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>przywilej generalny</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego – wyjaśnia rolę postaci: Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda – lokuje w czasie unię w Horodle – wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej – ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski – wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagiellach – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedlnieński</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
2. Wojny z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego • Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie • Postanowienia I pokoju toruńskiego • Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji • Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30. XV w. 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką – wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Żmudź – wymienia przyczyny wojny z zakonem – lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego – za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje przebieg Wielkiej Wojny z zakonem – wyjaśnia rolę postaci: Władysława Jagiełły, Ulricha von Jungingena 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
3. Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni wojnę stuletnią 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje Burgundię i Szwajcarię na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej – wyjaśnia rolę Joanny d’Arc 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojny stuletniej 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny

	<ul style="list-style-type: none"> • Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w. • Monarchia burgundzka • Cesarstwo w XIII–XIV w. • Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa • Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii 	<p>– wymienia przyczyny i skutki wojny stuletniej</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Cesarstwo</i></p>	<p>– wymienia przyczyny kryzysu Cesarstwa w XIII–XIV w.</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>rekonkwista</i></p>	<p>– wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia rycerstwa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielkie bezkrólewie, Złota bulla</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie monarchii burgundzkiej</p> <p>– wyjaśnia okoliczności powstania Szwajcarii</p>	stuletniej dla dziejów Europy
4. Kryzys schyłku średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy • Powstania chłopskie w Anglii i we Francji • Niewola awiniońska papieży • Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie 	<p>– wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XIV–XV w.</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i></p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki czarnej śmierci</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia, sobór w Konstancji</i></p>	<p>– wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki powstań chłopskich w Anglii i we Francji</p> <p>– lokalizuje w czasie sobór w Konstancji</p>	<p>– wyjaśnia cechy niewoli awiniońskiej</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kurializm, koncyliaryzm, nowa pobożność</i></p>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny kryzysu w Kościele katolickim
5. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Czechy pod panowaniem Luksemburgów • Powstanie husytyzmu i wojny husyckie • Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach • Węgry w XV w. • Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>husyci, Turcy osmańscy</i></p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego</p> <p>– wymienia główne założenia ideologii husyckiej</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny ekspansji Osmanów i za pomocą mapy ją opisuje</p> <p>– wyjaśnia rolę Jana Husa</p>	<p>– opisuje przebieg i skutki wojen husyckich</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej</p> <p>– wyjaśnia przebieg procesu wyjścia ziem ruskich spod zwierzchnictwa Mongołów</p>	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich
6. Panowanie Kazimierza Jagiellończyka	<ul style="list-style-type: none"> • Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią</p> <p>– wskazuje zmiany terytorialne będące</p>	<p>– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną</p> <p>– wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji</i></p>	<p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie</p>	– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską

	<ul style="list-style-type: none"> • Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka • Przyczyny wojny trzynastoletniej • Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej • Zmiany w sztuce wojennej w XV w. • Skutki wojny trzynastoletniej • Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka 	skutkiem wojny trzynastoletniej	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia skutki II pokoju toruńskiego – lokuje w czasie przywilej cerekwicko-nieszawski i wymienia jego postanowienia 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia znaczenie postaci Kazimierza Jagiellończyka – prawidłowo stosuje pojęcie <i>polityka dynastyczna</i> 	trzynastoletniej – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia rolę Zbigniewa Oleśnickiego	– w szerokim politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju cerekwicko-nieszawskiego dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
7. Monarchia polska w XIV–XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany w administracji polskiej • Rozwój monarchii stanowej • Przywileje szlacheckie charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, przywilej stanowy</i> – rozpoznaje cechy polskiej monarchii stanowej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia elekcyjna, sejmik, rada królewska, senat</i> – wymienia postanowienia najważniejszych przywilejów szlacheckich 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje system administracji centralnej i samorządowej w Polsce – wyjaśnia powody wzrostu znaczenia szlachty – wyjaśnia przyczyny i skutki wydania najważniejszych przywilejów szlacheckich 	– wyjaśnia pojęcie <i>Corona Regni Poloniae</i> – w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania demokracji szlacheckiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w Polsce XIV–XV w.
8. Kultura polska w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • Architektura średniowieczna w Polsce • Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – opisuje system szkolnictwa w Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci: Wita Stwosza, 	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej i wyjaśnia jej znaczenie	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Polski – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury

	<ul style="list-style-type: none">• Początki polskiego dziejopisarstwa• Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu• Rola Akademii Krakowskiej		kultury średniowiecznej w Polsce	Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza		średniowiecza w Polsce
--	--	--	----------------------------------	---	--	------------------------